

חק לישראל – פרשת בשלח יום א'

תורה – שמות פרק יג'

(יז) וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרַעֲוֹה אֶת הָעָם וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קְרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם: (יח) וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרַעֲוֹה אֶת הָעָם וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קְרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם: (יח) וַהֲוֶה כִּד שְׁלַח פְּרַעֲוֹה ית עמא וְלֹא דְבָרְנֹן יי ארַח אֲרַעֲא פְּלִשְׁתִּי אַרְי קְרִיבֵא הוּא אַרְי אָמַר יי דִּלְמָא יִזְעֹנוּ עִמָּא בְּמַחְזִיחֹן קְרִבֵא וַיִּתְּנֹבֵן לְמִצְרַיִם: (יח) וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (יח) וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (יח) וַאֲסַחֵר יי ית עמא ארַח מִדְּבָרָא ימָא דְסוּף וּמִזְרִזֵּן סְלִיקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(יט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשָּׁבִיעַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלִיתֶם אֶת עֲצֻמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם: (יט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשָּׁבִיעַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלִיתֶם אֶת עֲצֻמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם: (יט) וַאֲסִיק מֹשֶׁה ית גְּרַמֵּי יוֹסֵף עִמִּיהָ אַרְי אֹמְרָא אֹמֵי ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר מִדְּבַר דְּכִיד יי יתְכֹון וְתִסְקֹון ית גְּרַמֵּי מִפָּא עִמְכוֹן:

(כ) וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיִּיחַנּוּ בְּאֶתֶם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר: (כ) וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיִּיחַנּוּ בְּאֶתֶם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר: (כ) וּנְטָלוּ מִסִּבּוֹת וּשְׂרוּ בְּאֶתֶם בְּסִטֵּר מִדְּבָרָא:

(כא) וַיַּהֲדוּהָ הַלֶּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וְלַיְלָה: (כא) וַיַּהֲדוּהָ הַלֶּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וְלַיְלָה: (כא) וַיִּי מִדְּבַר קְדָמִיהוֹן בִּימְמָא בְּעַמּוּדָא דְעִנְנָא לְדְבָרוֹתֵהוֹן בְּאוֹרְחָא וְלַיְלָא בְּעַמּוּדָא דְאֶשְׁתָּא לְאַנְהָרָא לְהוֹן לְמִיזֵל בִּימְמָא וּבְלַיְלָא:

(כב) לֹא יִמִּישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם: (כב) לֹא יִמִּישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם: (כב) לֹא יַעֲדִי עַמּוּדָא דְעִנְנָא בִּימְמָא וְאֵף לֹא עַמּוּדָא דְאֶשְׁתָּא בְּלַיְלָא קְדָם עִמָּא:

רש"י

ינחם – יחשב מחשבה על שאלו ויתנו לב לשוב:

(יח) ויסב – הסיבס מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף – כמו לים סוף וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים. כמו ותסס בסוף. קנה וסוף קמלו: וחמשים – חין חמושים אלל מזויינים (לפי שהסיבתן צמדבר גרס להם שעלו חמושים שאלו היה דרך ייסוב לא היו מחמושים להם כל מה שצריכין אלל כאלס שעובר ממקום למקום וצדעתו לקנות שם מה שיצטרך אלל כשהוא פורק למדבר צריך לזמן כל האורך וכתוב זה לא נכתב כי אם לשצר

(יז) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם – ולא נהגס כמו (שמות לב) כך נחה את העם (משלי ו) צהתהלכך תנחה אותך: כי קרוב הוא – ונוח לשוב צאותו הדרך למצרים ומ"א יש הרבה: צראותם מלחמה – כגון מלחמת (צמדבר יד) וירד העמלקי והכנעני וגו' (מכילתא) אם הלכו דרך ישר היו חוזרים ומה אם כשהקיפס דרך מעוקס אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה אם הולכס בפשוטה עאכ"ו. (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהופכים ועי' צרא"ס וצג"א וצמ"י ייסוב נכון ע"ז): פן

חק לישראל – פרשת בשלח יום א'

משם שישראליו (סוטה יג): והעליתם את
עלמותי מזה אתכם – לאחיו השביע כן
למדנו שאף עלמות כל השבטים העלו עמהם
שנא' אתכם:

(כ) ויסעו מסכות – ביום השני שהרי צראשון
צאו מרעמסם לסכות:

(כא) לנחותם הדרך – נקוד פת"ח שהוא כמו
להנחותם כמו (דברים א) לראותכם בדרך
אשר תלכו זה שהוא כמו להראותכם אף כאן
להנחותם ע"י שליח ומי הוא השליח עמוד
הענן והקב"ה בכבודו מוליכו לפניו. ומ"מ
את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו שהרי
ע"י עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו
לאורה אלא להורותם הדרך:

את האוון שלא תתמה במלחמת עמלק
ובמלחמות סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם
כלי זיין שהכו ישראל בחרב ברק"י יסון
וכה"א (יהושע א) ואתם תעברו חמושים. וכן
תרגם אונקלוס מזרזין כמו (צראשית יד) וירק
את חניכיו וזריו. ד"א חמושים מחומושים אחד
מחמשה ילאו וד' חלקים מתו בשלשת ימי
אפילה:

(יט) השבע השביע – השביעם שישיעו
לצניהם (מכילתא) ולמה לא השביע צניו
שישאוהו לארץ כנען מיד כמו שהשביע יעקב
אמר יוסף אני שליט במצרים והי'
סיפק צידי לעשות אצל בני לא יניחום
מצריים לעשות לכך השביעם לכשיגאלו וילאו

נביא – שופטים פרק ג' ל'–לא' פרק ד' א'–ד'

(ו) ותפנע מואב ביום ההוא תחת יד ישראל ותשקט הארץ שמונים שנה: (ו)
ואתברו מואבאי ביזמא ההוא תחות יד אנש ישראל ושדוכת ארעא דישראל תמנן שנין:

(לא) ואחריו היה שמגר בן ענת ויהי את פלשתים שש מאות איש במלמד
הפקד ויושע גם הוא את ישראל: (לא) (לא) ובתרוהי הוה שמגר בר ענת וקטל ית פלשתאי
שית מאה גברין בפרש תוריא ופרק אף הוא ית ישראל:

(א) ויספו בני ישראל לעשות הרע בעיני יהוה ואהוד מת: (א) ואסיפו בני ישראל
למעבד דביש קדם יי ואהוד מית:

(ב) ומפרם יהוה ביד יבין מלך פנעו אשר מלך בחצור ושר צבאו סיסרא
והוא יושב בחרשת הגוים: (ב) ומסרנון יי ביד יבין מלכא דכנען די מלך בחצור ורב חיליה
סיסרא והוא יתיב בתקוף כרכי עממיא:

(ג) ויצעקו בני ישראל אל יהוה כי תשע מאות רכב ברזל לו והוא לחץ את
בני ישראל בחזקה עשרים שנה: (ג) וצעקו בני ישראל קדם יי ארי תשע מאה רתיכין דברזלא
ליה והוא דחק ית בני ישראל בתוקפא עטרין שנין:

(ד) ודבורה אשה נביאה אשת לפידות היא שפטה את ישראל בעת ההיא: (ד)
ודבורה אתתא נביאתא איתת לפידות היא דינא ית ישראל בערנא ההיא:

רש"י

(ג) לחץ את בני ישראל בחזקה – דרש רבי
תנחומא (לו ב): בגידופין, וכן הוא אומר
(מלאכי ג יג): חזקו עלי דברכס:

(לא) מלמד – הוא דרבן, מרדע, אגוילון
בלע"ז:
(ב) בחרשת הגוים – שם עיר, על שם
שהיתה חזקה ושולטת:

חק לישראל – פרשת בשלח יום א'

(7) אַשֶׁת לַפִּידוֹת – שְׁהִיְתָה עוֹשֶׂה פְתִילוֹת לַמַּקֶּדָּשׁ:

כתובים – משלי פרק יד' יט'-כד'

(יט) שָׁחוּ רַעִים לְפָנַי טוֹבִים וְרָשָׁעִים עַל שַׁעְרֵי צַדִּיק: (יט) נִפְלוּ בִישֵׁי קֶדֶם טָבִי וְרִשְׁעֵי נִתְדוֹן בְּתַרְעִיָּא דְצַדִּיק:
 (כ) גַּם לְרַעְהוּ יִשְׁנֵא רָשׁ וְאַהֲבֵי עֲשִׂיר רַבִּים: (כ) אָף לַחֲבֵרִיָּה סָנִי מִסְכָּנָא וְרַחֲמֵי דַעֲתִירָא סְגִיעִין:
 (כא) בְּזוֹ לְרַעְהוּ חוֹטֵא וּמְחוֹנֵן עֲנִיִּים {עֲנֻוִּים} אֲשֶׁרִיו: (כא) חֲטִיא שֶׁאֵט לַחֲבֵרִיָּה וּמִן דִּיהַב לַמְסַכָּנָא טוֹבוּהִי:
 (כב) הֲלוֹא יִתְעוּ חֲרָשֵׁי רָע וְחָסֵד וְאֶמֶת חֲרָשֵׁי טוֹב: (כב) הֲלֹא תַעֲיִן דַּחְשְׁלִין בִּישְׁתָּא וְחֲסֵדָא וְקִשׁוּט חֲשְׁלִין טָבִי:
 (כג) בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתֵר וּדְבַר שְׁפָתַיִם אָף לְמַחְסוֹר: (כג) בְּכָל מִן דַּאֲצַפָּא לֶךְ יִהוּי לֶךְ יוֹתֵרנָא וְסַפּוּתָא יִתִּירָתָא לַחֲוֹסְרָנָא:
 (כד) עֲטָרַת חֲכָמִים עֲשָׂרָם אֹלֶת בְּסִילִים אֹלֶת: (כד) כָּלִילָא דַּחֲכִימֵי עוֹתֵרֵהוֹן וּשְׁבַהוֹרֵהוֹן דַּסְכְּלֵי שְׁטִיּוֹתֵהוֹן:

רש"י

(יט) שָׁחוּ רַעִים לְפָנַי טוֹבִים – לַעֲתִיד:
 (כ) גַּם לְרַעְהוּ יִשְׁנֵא רָשׁ – אֲפִילוּ לְשׁוֹצְבֵינִי וְאוֹהֲבָיו, גַּם לְשׁוֹן אֲפִילוּ. יִשְׁנֵא רָשׁ – עַם הָאָרֶץ שְׁאִינוּ יוֹדְעֵי לְנַהוֹג כְּשׁוֹרָה:
 (כג) כָּל עֶצֶב – כָּל יָגִיעַ מִלְּאֲכָה יִהְיֶה רִיחַ אֶבֶל דְּבָרֵי הַבַּל אֶךְ לְמַחְסוֹר:
 (כד) עֲטָרַת חֲכָמִים עֲשָׂרָם – שֶׁהֵם עֲשִׂירִים צְחוּרָה. וְאוֹלֶת כְּסִילִים אוֹלֶת – קַלְקֵלֶת שֶׁל כְּסִילִים הִיא הָאוֹלֶת שֶׁנִּתְעַלֵּל מִן הַחֲכָמָה:

משנה – פאה פרק ז'

(א) כָּל זֵית שֵׁישׁ לוֹ שֵׁם בְּשָׂדֵה אֶפְלוֹ כְּזֵית הַנְּטוּפָה בְּשַׁעֲתוֹ, וְשִׁכְחוּ, אֵינּוּ שִׁכְחָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים. בְּשִׁמּוֹ וּבְמַעֲשָׂיו וּבְמִקוּמוֹ. בְּשִׁמּוֹ, שֶׁהִיָּה שִׁכְחוּנִי אוֹ בִישְׁנֵי, בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַרְבֵּה. בְּמִקוּמוֹ, שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצַד הַגֵּת אוֹ בְּצַד הַפְּרָצָה. וְשָׂאָר כָּל הַזֵּיתִים, שְׁנַיִם שִׁכְחָה, וְשִׁלְשָׁה אֵינֶן שִׁכְחָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, אֵין שִׁכְחָה לְזֵיתִים:
 רַעֲב – (א) כָּל זֵית. כְּזֵית הַנְּטוּפָה בְּשַׁעֲתוֹ – עַל שֶׁשֶׁם הַנְּטוּף שֶׁמֶן קָרָא לּוֹ נְטוּפָה, אָף עַל פִּי שְׁאִינוּ נְטוּף כָּל שָׁנָה, הוֹאִיל וְהַעֲלוּ לּוֹ שֶׁעַל שֶׁהוּא נְטוּף בְּשַׁעֲתוֹ, אִם שִׁכְחוּ אֵינוֹ שִׁכְחָה, דְּכַתִּיב (דְּבָרִים כד) וְשִׁכַּחַת עוֹמֵר בְּשָׂדֵה, עוֹמֵר שֶׁאֵתָּה שׁוֹכְחוֹ לְעוֹלָם, יֵאָר זֶה שֶׁאֵתָּה זֹכְרוֹ לְאַחַר זְמַן: שִׁכְחוּנִי – שִׁכְחוּנִי

שׁוֹפְכֵינִי שֶׁמֶן הַרְבֵּה: בִּישְׁנֵי – שֶׁהוּא מְצִיֵּץ כָּל שֶׁאֵר אֵילָנוֹת מְרֻבֵּה הַשֶּׁמֶן שִׁוְרָא מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מִחֲצִירָיו: שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַרְבֵּה – זֵיתִים מְרֻבִּים: שְׁנַיִם שִׁכְחָה – סַחֵס מִתְנִיתִין כְּזֵית הַלֵּל דְּלִמְרֵי לְעִיל שְׁנַיִם לְעַנְיִים: רַבִּי יוֹסִי אָמַר אֵין שִׁכְחָה לְזֵיתִים – לֹא אָמַר ר' יוֹסִי אֵלָּל בְּזִמְנוֹ שֶׁבֶן אֲדִרְיָאנוֹס קִיסָר וְהַחֲרִיב אֶת

חק לישראל – פרשת בשלח יום א'

לזיתים. וכן מי שהיו כל זיתיו נטופה או שופכני או זישני, יש להם שכחה:

(ב) זית שנימצא עומד בין שלש שורות של שני מלבנים ושכחו, אינו שכחה. זית שיש בו סאתים, ושכחו, אינו שכחה. במה דברים אמורים. בזמן שלא התחיל בו. אבל אם התחיל בו, אפלו בזית הנטופה בשעתו, ושכחו, יש לו שכחה. כל זמן שיש לו תחתיו, יש לו בראשו. רבי מאיר אומר, משתלף המבא:

שכחה עד שיהיה בו סאתים: כל זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו – אם נזכר בעל הזיתים מן הזיתים ששכח באילן בעוד שיש לו זיתים תחתיו, יכול לחזור וללקטו, ולא חשיב שכחה מה ששכח בראש האילן אלא לאחר שלא נשאר לו זיתים תחת האילן: רבי מאיר אומר משתלף המבא – כלומר, משדק המלקט בכל מחבואי הזיתים אז הוא הנשאר לעניים כשאין לבעל האילן זיתים תחתיו, אבל כל זמן שלא שדק המלקט בכל מחבואי הזיתים, אף על פי שאין זיתים תחתיו יכול לחזור וללקט. ואין הלכה כרבי מאיר:

(ג) איזהו פרט. הנושר בשעת הבצירה. היה בוצר, עקץ את האשכול, הסבף בעלים, נפל (מידו) לארץ ונפרט, הרי הוא של בעל הבית. המניח את הפלפלה תחת הגפן בשעה שהוא בוצר, הרי זה גוזל את העניים, על זה נאמר (משלי כב) אל תסג גבול עולים:

כלכלה בשעה שהוא בוצר – נתן סל תחת העצים שיפול הפרט לחוכו: הרי זה גוזל את העניים – דפרט בנשירתו זכו בו עניים קודם שיגיע לארץ: אל תסג גבול עולים – מפורש לעיל בפרק ה':

(ד) איזהו עוללת. כל שאין לה לא כתף ולא נטף. אם יש לה כתף או נטף, של בעל הבית, אם ספק, לעניים. עוללת שבארבה, אם נקרצת עם האשכול, הרי היא של בעל הבית, ואם לאו, הרי היא של עניים. גרגר יחיד, רבי יהודה אומר, אשכול. וחקמים אומרים, עוללת:

של ענבים המחזרים בסוף השרביט שרגלים להיות תלויים שם ענבים הרבה ועל שם שענביו נטופות למטה נקרא נטף. ולשון המקרא קורא לאשכול שאין לו כתף ולא נטף עולל, לפי שהוא לפני שאר האשכולות כעולל לפני האיש: אם ספק – שנראים האשכולות הקטנות התלויות בשרביט כאלו שוכבות זו

כל הארץ ולא היו זיתים מלויין, אבל בזמן שזיתים מלויין, מודה ר' יוסי דיג שכחה

רע"ב – (ב) שלש שורות של שני מלבנים – ג' שורות של אילני זיתים, וזין שורה ראשונה לשניה ערוגה מרובעת כדמות מלבנות התבואה שזין הזיתים דתנן לעיל בריש פרק ג', וכן זין שורה שניה לשלישית, ושכח אילן אמנעי שבשורה אמנעית אינה שכחה, שהאילנות שסביביו הסתירוה ודמי לחפזהו בקש או עמדו עניים כנגדו דתנן לעיל דאינו שכחה: כמה דברים אמורים – אמנעי, דלעיל קמהדר דתנן בזית הנטופה בשעתו ושכחו אינו שכחה. כמה דברים אמורים בזמן שלא התחיל בו אבל התחיל בו ושכחו הרי זו

רע"ב – (ג) איזהו פרט – האמור בתורה (ויקרא יט) ופרט כרמך לא תלקט: עקץ – חתך: הוסבך בעלים – נקשר ונאחז בעלים ועל ידי כך נפל ונפרט: הרי הוא של בעל הבית – שלא נפרט דרך בצירה: המניח

רע"ב – (ד) איזהו עוללת – האמורה בתורה (שם) וכרמך לא תעולל: כתף – השרביט האמנעי של האשכול מחזרים בו אשכולות קטנות הרבה וכשהן שוכבים זה על זה כמשאוי שעל כתפו של אדם הוא נקרא כתף, וכשהן מחזרים בשרביט אחד לכאן ואחד לכאן אין כאן כתף: נטף – הן גרגרים

חק לישראל – פרשת בשלח יום א'

אשכול שאין לו אשכולות קטנות שוכבות זו על זו אלא הגרגרים מחוברים בשרביט עצמו: רבי יהודה אומר אשכול – דכתיב (ישעיה יז) ונשאר זו עוללות כנוקף זית שנים שלשה גרגרים. שנים שלשה גרגרים עוללות, יותר מכאן אשכול: וחכמים אומרים עוללת – דלא חשיבי הגרגרים השוכבים זה על זה להקרא כחף. והלכה כחכמים:

(ה) הַמִּדְּל בַּגִּפְּנִים, בְּשֵׁם שֶׁהוּא מִדְּל בְּתוֹךְ שָׁלוֹ, בֵּן הוּא מִדְּל בְּשָׁל עֲנִיִּים, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מְאִיר אָמַר, בְּשָׁלוֹ הוּא רִשָּׁא, וְאִינוּ רִשָּׁא בְּשָׁל עֲנִיִּים:

שמותה כמו שהוא מדל בשלו כך מדל בשל חזירו חף עניים כן: רבי מאיר אומר בשלו הוא רשאי – קסבר עניים דין קונה יש להם בחלקם, וכסם שהמוכר לחזירו עשרה אשכולות אסור ליגע בהן, חף בשל עניים כן והלכה כר' יהודה:

(ו) פָּרֶם רְבָעִי, בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים, אֵין לֹא חֲמִשׁ, וְאֵין לֹא בַעֲוָר. וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים, יֵשׁ לֹא. בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים, יֵשׁ לֹא פָּרֶט וְיֵשׁ לֹא עוֹלָלוֹת, וְהַעֲנִיִּים פּוֹדִין לְעֵצְמוֹן. וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים, בְּלוֹ לַגָּת:

מן הבית: ובית הלל אומרים יש לו – חומש ויש לו זיעור. בית הלל ילפי קדש קדש ממעשר מה מעשר יש לו חומש ויש לו זיעור, חף כרס רבעי יש לו חומש ויש לו זיעור, ובית שמאי לא ילפי קדש קדש ממעשר: יש לו פרט ויש לו עוללות – דכחולין חשבי ליה: והעניים פודין לעצמן – מן הפרט והעוללות שלקטו ואוכלים אותן במקומן ומעלין הדמים לירושלים: ובית הלל אומרים כולו לגת – משום דילפי ממעשר, וסברי להו מעשר שני מומן גבוה הוא, הלכך אין לעניים חלק בו, ודורכים העוללות עם שאר היין, והזעלים מעלים הכל לירושלים:

(ז) פָּרֶם שְׁבָלוֹ עוֹלָלוֹת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, לְבַעַל הַבַּיִת. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, לְעֲנִיִּים. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (דברים כד), בִּי תִבְעַר לֹא תְעוּלָל אִם אֵין בְּצִיר, מִנֵּין עוֹלָלוֹת. אָמַר לֹא רַבִּי עֲקִיבָא (ויקרא יט), וְכִרְמֶךָ לֹא תְעוּלָל אֶפְלוֹ בְּלוֹ עוֹלָלוֹת. אִם בֵּן לְמָה נֶאֱמַר בִּי תִבְעַר לֹא תְעוּלָל. אֵין לְעֲנִיִּים בְּעוֹלָלוֹת קִדְּם הַבְּצִיר:

צ'יר – וכמה שיעור צ'יר שלשה אשכולות שעושים רביעית: אמר לו רבי עקיבא וכרמך

על זו ואין שוכבות יפה להשתחא הוי ספק אם יש לה כתף אם לאו: שבארכובה – יחור של זמורה שחלויין בה אשכולות הרבה והבוזר קוללה והיא נקראת ארכובה ופעמים יש בה עוללת עם האשכולות: נקראת – נקללת ונחכת ודוגמתו שנינו זיומא (לא): קראו ומירק אחר שחיטה על ידו. ובמקרא (ירמיהו מו) קרץ מלפון צא: גרגר יחידי – כגון

רע"ב – (ה) המדל בגפנים – כשהגפנים תכופים זה אחר זה, עוקר מאותם שזינתים והאחרים מתוקנים בכך: כן הוא מדל בשל עניים – חף על פי שיש בהם פאה או עוללות של עניים, כך מדל בשלהם כמו בשלו, קסבר עניים דין שותף יש להם, וכסם

רע"ב – (ו) כרס רבעי – הנוטע כל עץ מאכל, בשנה הרביעית מעלה הפירות לירושלים ואוכלם שם בקדושת מעשר שני, או פודה אותם ומעלה הדמים לירושלים, דכתיב (ויקרא יט) ובשנה הרביעית יהיה כל פרוי קדש הלולים, ודרשינן הלולים כמו חלולים, אמר רחמנא אחליה והדר אכליה: בית שמאי אומרים אין לו חומש – חף על פי שטעון פדיון כמעשר שני אין הזעלים מוסיפים את החומש דלא כתבה תורה בו חומש: ואין לו זיעור – אינו חייב לזעור מן הבית זעור פסח של רביעית ושל שביעית כשמזעור המעשרות דכתיב (דברים כו) זערתו הקדש

(ז) פָּרֶם שְׁבָלוֹ עוֹלָלוֹת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, לְבַעַל הַבַּיִת. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, לְעֲנִיִּים. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (דברים כד), בִּי תִבְעַר לֹא תְעוּלָל אִם אֵין בְּצִיר, מִנֵּין עוֹלָלוֹת. אָמַר לֹא רַבִּי עֲקִיבָא (ויקרא יט), וְכִרְמֶךָ לֹא תְעוּלָל אֶפְלוֹ בְּלוֹ עוֹלָלוֹת. אִם בֵּן לְמָה נֶאֱמַר בִּי תִבְעַר לֹא תְעוּלָל. אֵין לְעֲנִיִּים בְּעוֹלָלוֹת קִדְּם הַבְּצִיר:

רע"ב – (ז) שכוו עוללות – שאין בכל הכרם אשכול שיש לו כתף ונטף: אם אין

חק לישראל – פרשת בשלח יום א'

לא תעולל אפילו כולו עוללות – ורבי אליעזר אמר ללא תימא הואיל ואין לעניים

(ח) הפקדיש פָּרְמוּ עַד שֶׁלֹּא נוֹדְעוּ בּו הָעוֹלָלוֹת, אֵין הָעוֹלָלוֹת לְעֵנִיִּים. מִשְׁנוֹדְעוּ בּו הָעוֹלָלוֹת, הָעוֹלָלוֹת לְעֵנִיִּים. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, יִתְּנוּ שְׂכָר גְּדוּלָּיו לְהַקְדִּישׁ. אֵיזָה הִיא שְׂכָחָה בְּעָרִיס. כָּל שְׂאִינוּ יָכוֹל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלִטְלֶהָ, וּבְרוּגְלָיוֹת, מִשִּׁיעֵבֶר הַיָּמֶנָה:

לפשוט – כלומר, לאחר שעבר מעליה אם במקום שנזכר אינו יכול לפשוט ידו ולטול קרינא ביה לא תשוב לקחתו (דברים כד): אבל רוגליות – הגפנים העומדים על גבי קרקע שדורכים עליהם כרגל: משיעבור הימנה – היא שכחה לכל גפן גפן מן הרוגליות חשיבה כאומן צפני עצמו ואסור לשבץ מאומן לאומן:

רע"ב – (ח) משנודעו העוללות – שניכר מה הוא עוללת ומה הוא אשכול: העוללות לעניים – שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו: יתנו שכר גדוליו להקדש – מה שמצדיחין כל שעה בתוך קרקע של הקדש. והלכה כרבי יוסי: בערים – כרס שהגפנים שלה מודלות על גבי כלונסות ועצים, לשון אף ערשנו רעננה (שיר השירים א): כל שאינו יכול

גמרא – ברכות דף ז' ע"ב ח' ע"א

דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב ואני תפלתי לך ה' עת רצון אימתי עת רצון בשעה שהצבור מתפללין רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא כה אמר ה' בעת רצון עניתיך רבי אחא ברבי חנינא אמר מהכא הן אל כביר ולא ימאס וכתוב פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי תניא נמי הכי רבי נתן אומר מנין שאין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ולא ימאס וכתוב פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו' אמר הקדוש ברוך הוא כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם אמר ריש לקיש כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן דע שנאמר כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו שנאמר הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם אמרו ליה לרבי יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו כדאמר רבי יהושע בן לוי לבניה קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חי אמר רבי אחא ברבי חנינא מאי קרא אשרי אדם שומע לי לשקר על דלתותי יום יום לשמור מזוזת פתחי וכתוב בתריה כי מוצאי מצא חיים:

חק לישראל – פרשת בשלח יום א'

רש"י על הגמרא

עת לאון – אלמא יש שעה שהיא של לאון: כביר לא ימאס – תפלת הרבים לא ימאס: מקרב לי – ממלחמות הצרות עלי: כי כרבים היו עמדי – שהתפללו עמי: פדה בשלום – זה שעסק בדברי שלום, דהיינו תורה, דכתיב וכל נתיבותיה שלום (משלי ג')

וכן גמילות חסדים נמי שלום הוא, שמתוך שגומל חסד בגופו לחזירו הוא מכיר שהוא אוהבו, וזכא לידי אחוה ושלום: הנני נושא מעל אדמתם – סיפיה דקרא הוא: מקדמי – שחרית, מחשכי ערבית, כלומר, מאריכין צבית הכנסת:

זוהר – בשלח דף מו' ע"א

ויי הולך לפניהם יומם. רבי יוסי פתח, (תהלים כב) למנצח על אילת השחר מזמור לדוד. פמה חביבא אורייתא קמיה דקודשא בריך הוא, דכל מאן דאשתדל באורייתא, רחים הוא לעילא, רחים הוא לתתא, קודשא בריך הוא אצית ליה למלוואי, לא שביק ליה עלמא ולא שביק ליה בעלמא דאתי:

ואורייתא בעי למלעי בה ביממא ובלייליא, דכתיב, (יהושע א) והגית בו יומם ולילה. וכתיב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. תינח ביממא, בלייליא אמאי. בגין דיהא שכיח לגבי שמה קדישא שלים. פמה דלית יומם בלא ליליא, ולאן איהו שלים, אלא דא עם דא, כף בעי אורייתא, לאשתבחא עמיה דבר נש יומא וליליא, למיהוי שלימותא לגבי דבר נש יומם ולילה:

והא אתמר, דעקרא דליליא, מפלגותא ואילך. ואף על גב דפלגו קדמיתא בכללא דליליא הוא, אבל בפלגות ליליא, קודשא בריך הוא עאל בגנתא דעדן, לאשתעשעא עם צדיקיא, וכדון, בעי ליה לבר נש למיקם, ולמלעי באורייתא:

והא אתמר, דקודשא בריך הוא וכל צדיקיא דבגנתא דעדן, פלהו צייתין לקליה, הדא הוא דכתיב, (שיר השירים ח) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני, והא אוקמוה, היושבת בגנים:

דא פנסת ישראל, דאיהי משבחת ליה לקודשא בריך הוא, בשבחא דאורייתא, בלייליא. זכאה חולקיה, מאן דאשתתף בהדה, לשבחא ליה לקודשא בריך הוא בשבחא דאורייתא:

וכד אתי צפרא, פנסת ישראל אתיא ומשתעשעא ביה בקודשא בריך הוא, ואושיט לה לגבה שרביטא דחסד, ולא עלה בלחודה, אלא עלה ועל אינון דמשתתפין בהדה, והא אתמר דכתיב, (תהלים מב) יומם יצוה יי חסדו ובלילה וגו'. ועל דא אילת השחר אקרי:

חק לישראל – פרשת בשלח יום א'

הלכה – הרמב"ם הלכות ביאה פרק כב'

(א) אסור להתייחד עם ערוה מן העריות בין זקנה בין ילדה שדבר זה גורם לגלות ערוה חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו והבעל עם אשתו נדה וחתן שפירסה אשתו נדה קודם שיבעול אסור להתייחד עמה אלא היא ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים ואם בא עליה ביאה ראשונה ואח"כ נטמאת מותר להתייחד עמה:
 (ב) לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה לפיכך אין אסור להתייחד עמהן ואם נתרחק אפילו מייחוד זכור ובהמה הרי זה משובח וגרולי החכמים היו מרחיקין הבהמה כדי שלא יתייחדו עמה ואיסור ייחוד העריות מפי הקבלה:

מוסר – מלוקט

כל הגליות הם לברר ניצוצות הקדושה מצרים ירד עמי בראשונה לברר ניצוצי קרי של אדם הראשון ויען כי ירדו לשערים עם ה' מ"ט שערי טמאה הגם שעל ידי תוקף השעבוד בחומר ובלבנים היו מוציאים ניצוצי הקדושה. מצד אחר המה בשלח ונפלו על ידי עבודה זרה בשוגג וכיצא וירדו למ"ט שערי טמאה וחס ושלום אם היו שוהים עוד רגע היו נטמעים בשער החמשים. ולכן נגאלו. ועל ידי העגל נתחייבו בגליות והכל לברר ניצוצות הקדושה. ולא נגאלו אבותינו ממצרים כי אם בזכות שהיו גדורים בערוה. ואיך עתה שאנחנו קרובים לתשועה איך מחדש מכניס ניצוצות הקדושה בסטרא אחרא ופוגם כמה פגמים בכמה מיני חטאות הלא זה גורם אורך הגלות. ואוי לו שגורם גלות השכינה. אוי לו שגורם צער כל העולמות. אוי לו שגורם צער לכל ישראל להיות גולים מעל שלחן אבינו שבשמים. אהה על נפשו שגורם בטול התורה ועבודה וחלול שמו ותפרך בין הגוים. לכן יבוש ויכלם מאד ויחזור בתשובה שלימה. וה' לא ימנע טוב כי הוא רוצה בתשובת הרשעים:

לע"נ

זאב וזיים בן שרה, יונתן בן צדיקה, משה דוד בן סוזנה מלכה, גד גבריאל בן סוזן, סוזנה מלכה בת שמואל, דניאלה פורטונה בת רזל, צדיקה בת שרה ז"ל